

גליון תזרני בהלכה, אגדה ומוסר

דברי מאיר

מאצרוזתיו של הרב"ג רבי מאיר סנדר שליט"א

מו"צ בירושלם תובב"א ומה"ס 'דברי מאיר' ועוד

בס"ד

כסלו התש"פ

גליון מס' 15

השיעור השבועי בהלכה ואגדה
ממורנו הרב שליט"א
א"ה מידי יום רביעי בשעה 18:30
בבנין ישיבת 'חכמת שלמה' (נויבירט)
רח' החיד"א, בית וגן - ירושלים

פנינים ופרפראות

על פרשות השבוע שבהודש זה

דבריהם הם זכרונם

פרקי חיים וזההגות מרבוזתינו הקדושים
שיום פקידת שנתם בהודש זה

| פרשת תולדות |

וְרַב יַעֲבֹד צִעִיר (כה, כג).

פירוש נאה אמר הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: הדברים הללו לא נאמרו לה כנבואה, אלא גם כתרופה להקל על מכאוביה. כי לפי חז"ל (מדרש הגדול), "היו עולין ויורדין במעיה כגלי הים, זה אומר אני יוצא תחילה וזה אומר אני יוצא תחילה" - וכיון ששמעו "ורב יעבד צעיר", כבר לא רצה איש מהם לצאת תחילה... ונחו על מקומם, ועל ידי כך הוקל לרבקה... (פנינים).

| פרשת יוצא |

וַיֹּאמֶר לָבֹן לְיַעֲקֹב הֲנֵה הַגֹּלְהוֹת וְהַנְּחָה הַמַּצְבָּח אֲשֶׁר יְרִיתִי מִיָּד וּבִינָה (לא, נא).

בספר "טעמא דקרא" מביא הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם אביו מרן הסטייפלער זצוק"ל, שכאן רצה הכתוב להראות את עוצם שקריו של לבן - שהרי יעקב אבינו הוא זה שציוה את בניו לקבץ אבנים ולעשותם גל-עד, והנה בתוך כדי דיבור בא לבן ואומר "הגל הזה... אשר יריתי", על אף שהוא עצמו לא נגע כלל באבנים...

| פרשת וישלח |

וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֵסֶת וְהַפְּהוּ, וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה (לב, ט).

- יש להבין, מדוע היה יעקב בטוח בכך, שיהיה המחנה הנשאר לפליטה? וכי לא יתכן שיהרוג עשו את שני המחנות?
תירוץ נפלא ומבריק על כך כתב בספר "חנוכת התורה": יעקב אבינו ידע את נבואת רבקה אמנו, ששני בניה - יעקב ועשו - ימותו ביום אחד (ראה סוטה ג). ובחכמתו הרבה, שלח את המחנה השני לפניו מרחק הליכת יום אחד (מדרש), שאז אם יהרוג עשו את המחנה הראשון ויעקב בתוכם, הרי בודאי ימות גם הוא באותו יום, ולא יספיק להגיע עד המחנה השני, הנמצא במרחק הליכת יום... לפיכך בטוח היה, שיהיה המחנה הנשאר לפליטה!

| פרשת וישב |

וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם (לז, כד).

"מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו" (שבת כב).
- ומנין ידעו חז"ל שהיו בו נחשים ועקרבים? כתב הגה"ק מרן החיד"א זיע"א, שיש לרמוז זאת בכתוב: "אין בו", נוטריקון "אבל נחשים ועקרבים יש בו"! (מעין השבוע).

| פרשת מקץ |

וַיְהִי מִקְצֵי שְׁנַתַּיִם יָמִים (מא, א).

"על ידי שאמר יוסף לשר המשקים זכרתי והזכרתי, נתווספו לו שתי שנים" (בראשית רבה פרשה פט, פיסקא ג).
מרן הגה"ק רבי שמעון שקאפ זצוק"ל שאל: אם היה יוסף אומר רק "זכרתי" פעם אחת, כמה זמן היה יושב בבית הסהר? בפשטות נראה, שאם על כך שאמר פעמיים נוספו לו שנתיים על מאסרו, נמצא שעל אמירה אחת היתה נוספת לו שנה אחת.
אבל יתכן - אמר רבי שמעון - שאם היה מבקש פעם אחת "והזכרתי לפני פרעה", היה זה עדיין בגדר חובת ההשתדלות המוטלת עליו, ולא היה נענש כלל! (יחי ראובן).

ה' כסלו - הוא יום פקידת שנתו של רבינו המהרש"א - רבי שמואל אליעזר ב"ר יהודה אידלש זצוק"ל, שזכה וכל עולם התורה נהנה מתורתו ומחידושו על הש"ס.

לצד גדלותו התורנית, היה בעל מדות נפלאות וביתו היה פתוח לרווחה לקראת כל עובר אורח, וכל מי שחפץ היה נכנס לביתו ומקבל לחם לאכול, בגד ללבוש ומקום ללון. על משקוף ביתו היה חקוק באותיות בולטות הפסוק "בחוץ לא ילין גר, דלתי לאֶרְכָּח אפתח" (איוב לא, לב). זיע"א.

כמו כן, יום ה' בכסלו הוא יום פטירתו של מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ' זצוק"ל - ראש ישיבת "קמניץ" ובעל ה"ברכת שמואל", שאף הוא זכה שדבריו מתבדרים בבי מדרשא בכל עולם הישיבות, והצטיין במדותיו וביחסו החם לכל אדם בכלל ולתלמידי ישיבתו בפרט.

פעם אמר: "במה אבוא לעולם האמת? וכי יש בי תורה?! וכי יש בי יראת שמים?! בדבר אחד אוכל לבוא - שאני אוהב יהודים..."

י"ט כסלו - יום ההילולא של הגה"ק רבי דוב בער ממעזריטש - "המגיד ממעזריטש" זצוק"ל, שהיה ממשיך דרכו ותלמידו הגדול של מרנא הבעל שם טוב הקדוש זיע"א.

על נסיעתו הראשונה של המגיד אל הבעש"ט ופגישתם מספרים חסידיו: בגלל הסיגופים, העינויים והתעניות חלה ר' דוב בער. ימים רבים שכב על ערש דוי והרופאים לא הצליחו לרפאותו. פעם עבר אחד ממקורבי הבעש"ט דרך עיר מגוריו של המגיד, וניסה לשכנעו שיסע אל הבעש"ט לדרוש בעצתו, בספרו את רוב חכמתו בתורת הרפואה. אחרי הפצרות נסע ר' בער למעז'יבוז', למרות שהתנגד לדרך החסידות. הבעש"ט קיבל אותו בסבר פנים יפות וחלק לו כבוד גדול, נתן לו דירה בביתו ודאג לכלכלתו ולרפואתו.

לפי מסורת החסידים, כאשר דרכה כף רגלו של המגיד על מפתן בית הבעש"ט, קרא הבעש"ט: "באה לפני תיבה מלאה נרות, וצריך רק להדליק אותם!..."

כח כסלו - יום פטירתו של רבי חזקיה די סילוה זצוק"ל - בעל ה"פרי חדש" על ה"שולחן ערוך". נולד בליוורנו שבאיטליה, ובגיל 20 (משוער) עלה לירושלים ללמוד תורה מפי מהר"ם גלאנטי זצוק"ל ונתעלה במעלות החכמה, כפי שהוא מעיד על עצמו: "מבית המדרש שעה אחת עצמי לא מנעתי... ובעומק ים התלמוד העמקתי ובימים אדירים של חיבורי הראשונים צללתי... כמעט שינה לעיני לא נתתי ומעפפתי תנומה נדדתי".

בשנת תמ"ט יצא שימש כשד"ר בארצות אירופה, וחזר לירושלים בשנת תנ"ב. שש שנים לאחר מכן (תנ"ח) נפטר לבית עולמו, ומנו"כ בהר הזיתים בירושלים - סמוך לקבר זכריה הנביא. זיע"א.

מושגים בהלכה

ביאור עניינים שונים בקצרה
להרחבת ידיעת התורה

שאלין ודורשין

הלכה, אגדה ומצדקה
בעניני דיומא

• מקום הדלקת נר חנוכה •

שמעתי מהגה"צ ר' גרשון שטיינברג זצ"ל שהיה מיקירי קרתא (וכעת הוציאו ממשנתו ספר נפלא על התורה בשם "דברות גרשון"), ששלושת המקומות להדלקת נר חנוכה [וכאשר יתבאר להלן] נרמזו בראש פרשת נח - שכתוב "אלה תולדות נח וגו'... את שם את חם ואת יפת": נח - ר"ת נ'ר ח'נוכה. שם - ר"ת ש'ולחן מ'דליק. חם - ר"ת ח'לון מ'דליק. יפת - ר"ת י'ש פ'תח ת'דליק. וזה רמז יפה.

מקום ההדלקה - פתח החצר, הבית, חלון, שולחן

כתב בשו"ע (סי' תרע"א ס"ה) עפ"ד הגמרא (שבת כ"א): "נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ. אם הבית פתוח לרה"ר, מניחו על פתחו. ואם יש חצר לפני הבית, מניחו על פתח החצר. ואם היה דר בעליה שאין לו פתח פתוח לרה"ר [פירוש - שעובר דרך בית חבירו, כי אין לך אדם שאין לו פתח לצאת מביתו (עי' מ"ב שם סק"ג)], מניחו בחלון הסמוך לרה"ר. ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניחו על שולחנו ודיו. וצריך נר אחר להשתמש לאורו. ואם יש מדורה א"צ נר אחר. ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה, צריך נר אחר" - כלומר, אדם חשוב אין זה מכבודו להשתמש לאור המדורה, אלא זקוק לנר מיוחד על שולחנו להאיר לו].

נמצינו למדים, שמעיקר הדין יש להדליק את נר החנוכה בפתח החצר או הבית, והעדיפות השניה היא להדליק בחלון [מן הראוי לציין לדעת רש"י המובא בביאור הלכה שם, שהבין בגמ' שגם כשיש לו חצר מניח על פתח הבית הפתוח לחצר - אך בשו"ע לא פסק כמותו. אמנם הר"ן והאור זרוע העתיקו כדבריו].

ואולם מטו משמיה דמרן החזו"א זצוק"ל, שכיום שאין רוב התשמישין בחצר [שלא כמו בזמן הגמ', שמבואר ברש"י (ב"ב ב' ע"א) "ורוב תשמישן בחצר". וכן משמע בגמ' יומא י"א ע"ב שביבתי החייב במזוזה זה בית שדר בו, וכתב שם "חצר", עיי"ש], ידליק בפתח הבית או החלון [וכתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (הבאנו דבריו בקו' "נרות חנוכה"), שאף אם יצחצח שיניו בחצר - שזוהו תשמיש שעושים בדרך כלל במקום צנוע - גם זה לא יועיל לעשות את החצר למקום של "רוב תשמישין"], ואף כשפתח הבית פונה לחדר המדרגות, ידליק שם [ובאמת כן נוהגים תלמידי מרן החזו"א זצ"ל - כן ראיתי למרן הגרא"ל שטיינמן והגר"ח קניבסקי שליט"א, שמדליקין בחלון]. אמנם מנהג ירושלים [-] וכן נהגו מרן מהר"ל דיסקין, הגרי"ח זונפלד, הגרי"ז מבריסק, הגרי"ש כהנמן, הגרש"ז אויערבאך, והגרי"ש אלישיב - זצוק"ל], להדליק בפתח החצר או הבית, וכפסק השו"ע הנ"ל.

ונראה, שנחלקו במהות ענין "חצר". שלמנהג ירושלים, חצר מהותה היא "הכניסה לבית". ולדעת מרן החזו"א, חצר מהותה היא ה"תשמישין" שעושים בה [יש לציין עוד, שאולי לכן כתב רש"י שמדליק בפתח הבית, לשיטתו במס' ב"ב הנ"ל, שחצר היו עושים בה רוב תשמישיהן, וממילא בפתח הבית לעולם שפיר דמי, שבזה יוצא יד"ח גם כשאינו משתמש בחצר].

למעשה: מי שנוהג להדליק בפתח החצר או הבית, עושה טוב. ומי שנוהג להדליק בחלון או בפתח ביתו [גם אם פונה לחדר מדרגות], ג"כ עושה טוב, וכהנ"ל. ואין צריך בפתח החצר שיהיה שם צורת הפתח.

(מתוך שיעור - כב כסלו תשע"ח)

סגולת ימי חנוכה

סיפר המגיד הנודע רבי אלימלך בידרמן שליט"א: אחד מתושבי קוממיות התעורר משנתו וחש כי ראייתו אינה צלולה וכי הוא רואה הכול כפול ומטושטש. מיד הלך לדרוש ברופאים שימצאו מזור למכאובו, אך לאחר בדיקות השיבו הרופאים את פניו ריקם, כי לא היה בידם לרפואתו בדרך הטבע.

הימים היו ימי חנוכה, ובעת הדלקת הנרות שפך דמעות כמים לפני הבורא שירפאהו בתוך שאר חולי ישראל ויזכה לראות כאחד האדם. בכל אותו הזמן לא הסיר את עיניו מהביט בנרות הקדושים, ואכן תפילתו התקבלה, וראייתו החלה להשתפר עד שנתרפא לגמרי למול עיניהם המשתאות של הרופאים...

ומסיים הגר"א בידרמן שליט"א: "אין זה פלא כלל, כי ימי החנוכה הם ימי ניסים, והנהגת הבריאה היא למעלה מדרך הטבע, לכן נקל לפעול ישועות ונפלאות!"

< מובא בשם הרה"ק רבי ישראל מטשורקוב זצ"ל כי "בחכמה פותח שערים" מתייחס לנר חנוכה שנדלק בשמן זית, הרומז ל"חכמה". שמן זה "פותח שערים", וכך נשפע שפע רב מן השמים. ואמר הגה"ק רבי חיים פלאגי זצ"ל, שבשעת הדלקת הנרות, נעשה עת רצון במרומים, ומידת הדין מתבטלת ומתעוררת מדת הרחמים.

< כתב בספר "בני יששכר", שבשכר נר חנוכה זוכה להינצל מדינה של גיהנום, ושבתחנכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקריות, ועיקר סגולה זו היא ביום "זאת חנוכה".

< בספר "יקרא דעלמא" מובא בשם ספרי הקדמונים: "מי שיקנה ביום אחרון של חנוכה את העליה של זאת חנוכת המזבח שמובא בה סך נדבת נשיאי ישראל לתרומת המשכן, זוכה בברכת שמים עד כדי שהוא זורעו אחריו ירבה ממנום ורכושם כדי להספיק לזקוקים לכן כל צרכיהם מעתה ועד עולם, בכל זמן שיקיימו רצון הבורא ית"ש ויזכו לשפע זרע של קיימא, ובנים זכרים, ומזוני ריחא שלא יפסקו, כדבר שנאמר (מלאכי ג, י) "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות-אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די", וישתדל לקנות עליה זאת בלא פחות מ-די זהובים". עכ"ל.

< סגולה בכל השנה לתמוך ולסייע בידי לומדי התורה, ובפרט בימי החנוכה, שזה מסוגל לתקן פגמי הנפש (יסוד ושורש העבודה שער יב פ"א).

< מי שזהיר במצות הדלקת נרות חנוכה, יזכה לחכמה, וינצל מאויבים, ויזכה לקום בתחיית המתים, וינצל מדינה של גיהנום (סגולות ישראל מערכת ח אות מא).

מכתבי תורה והוראה

שהשיב מורנו הרב שליט"א

שו"ת - אורח חיים

שאלה: היכן מקום הדלקת נר חנוכה - במקום שישן או במקום שאוכל?

תשובה: יש אומרים שעיקר מקום ההדלקה זה היכן שישנים שם - וכן דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ולהבחיל"ח כן מורה מרן רה"י הגרב"מ אזרחי שליט"א, שזוהו מקום ההדלקה בישיבה. ויש אומרים שעיקר מקום ההדלקה הוא היכן שאוכלים - וכן דעת מרן החזו"א זצוק"ל [ובעצם זו מחלוקת ראשונים בין הרשב"א להרא"ש].